

Södertörns högskola | Institutionen för Utbildningsvetenskap

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Vårterminen 2011

Modersmålsstöd i förskola

– En intervjustudie om modersmålsstöd på tre förskoleavdelningar i ett mångkulturellt område.

Av: Helena Hanna

Handledare: Stina Hållsten

Abstract

Native language support in pre-school – An interview study about native language support in three pre-schools sections in a multicultural area.

By: Helena Hanna, spring 2011.

Supervisor: Stina Hållsten

The purpose of this study was to broaden knowledge about how native language support works in three pre-schools departments in a multicultural area. The questions were how native support works in the current pre-schools departments, which language development methods and forms used by educators to work with native language support, and if they experience any difficulties. I used interviews as a research method, with three child-care and one preschool teacher.

The results showed that all departments on both of the pre-schools have native language support with a permanent bilingual staff, outside the ordinary activity. The mother tongue is also spoken in the everyday activities in two of the departments. The third department is only spoken native language with their children if they do not understand what they say in Swedish, or if they are sad.

The concrete material is lifted up as a good and important tool in all three language groups, because verbal language is not always enough for all children to understand. All teachers are talking about the mother tongue which they mean is the key to self-esteem and identity formation for these children.

The Child-cares is experiencing various difficulties in the work with native language support; one thinks that it is difficult when the children sometimes have a stronger language than her. The second one is experiencing difficulties with the children in her language group because they speak a variety of dialects in the common mother tongue. The third child-care find it difficult when she does not get any verbal response from the children in her group.

All child-cares feel finally accepted and feel a joy in the effort made for the children and their mother tongue. They think it's great and fun, and also feel that their children like that.

Keywords

Bilingualism, language development, mother tongue, native language support, pre-school.

Nyckelord

Förskola, första språk, modersmålsstöd, språkutveckling, tvåspråkighet.

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.2 Bakgrund.....	6
1.3 Begreppsdefinitioner.....	7
1.4 Syfte.....	9
1.5 Frågeställningar.....	9
2. Tidigare forskning.....	9
3. Teorianknytning.....	10
3.1 Barns tidiga språkutveckling.....	10
3.2 Modersmålet.....	12
3.3 Tvåspråkighet.....	12
3.4 Språkutvecklande arbetsformer.....	14
4. Metod.....	15
4.1 Intervjuer.....	15
4.2 Etiska aspekter.....	15
4.3 Genomförande.....	15
4.4 Metoddiskussion.....	17
4.5 Urval.....	17
4.6 Bortfall.....	18
5. Resultat.....	19
5.1 Arbetsätt - den praktiska processen enligt pedagogerna.....	19
5.2 Språkets betydelse.....	21
5.3 Arbetsform och lekens betydelse.....	22
5.4 Svårigheter.....	23
5.5 Modersmålet accepteras.....	25
6. Analysdiskussion.....	27
6.1 Hur fungerar modersmålsstödet och vilka arbetsätt används?.....	27
6.2 ”Om barnen har ett bra modersmål, får de också ett bättre svenska språk”.....	28
6.3 Vilka arbetsformer använder pedagogerna sig av?.....	29
6.4 Upplever pedagogerna några svårigheter i arbetet med modersmålsstöd?.....	30
6.5 ”Det är glädjande när man får tala sitt modersmål”.....	31

7. Sammanfattning.....	32
8. Slutdiskussion.....	33
8.1 Vidare forskning.....	34
9. Käll- och litteraturförteckning.....	35
10. Bilaga.....	38

1. Inledning

Idag lever vi i en allt mer globaliserad värld där människor som talar olika språk kommer i kontakt med varandra i större utsträckning än tidigare. Det kan vara följder av resande, studier och arbete utomlands där äktenskap mellan olika nationaliteter skett, eller tvång till att lämna sitt eget hemland. Den världsomfattande migrationen av bl.a. familjer, innebär att barnen ofta växer upp med ett annat språk hemma än det som talas i det nya landet (Arnberg, 2004).

Calderon, (2004) menar att dessa tvåspråkiga barn har fler världar och flera språk än de enspråkiga barnen i Sverige, som behöver en annan typ av stöd i sin språkutveckling. Förskolan blir därför den mötesplats där den viktiga rollen är att utveckla flerspråkigheten. Hon menar vidare att forskning visar att om barnen får använda sitt modersmål redan i förskoleåldern, då språkutvecklingen är som intensivast, är det belagt att utvecklingen stimuleras inte bara i modersmålet utan också i det svenska språket.

Med ett interkulturellt förhållningssätt skall barnen stimuleras till att använda och utveckla sina språk, eftersom språk, identitet och lärande hör ihop. Språket som barnen använder utvecklas och växer i de olika sociala miljöerna, under förutsättningen att barnet omges av vuxna som aktivt hjälper och stödjer den språkliga utvecklingen (Calderon, 2004).

I läroplanens (1998) riktlinjer skrivs det att barnen som lever i olika livsmiljöer med egna erfarenheter skall förskolan ta hänsyn till, då de försöker förstå och skapa mening. Barnens nyfikenhet och intressen bör stimuleras och såväl utvecklas. Enligt läroplanen skall förskolan stärka barnens eget kulturskapande som traditioner, historia och språk. Samt den ska också förbereda barnen inför ett liv som idag är allt mer internationaliserat.

”Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund” (Lpfö 98:4).

Enligt Lpfö (1998) så hänger språk och lärande ihop med språk och identitetsutveckling. Förskolan ska stimulera barns språkutveckling och lägga stor vikt på att uppmuntra barnens intresse och nyfikenhet. Förskolan skall också ge möjligheter till barn med utländsk bakgrund att utveckla sitt modersmål som gör att de även utvecklar kunskaper inom andra områden .

Med detta som utgångspunkt har jag intresserat mig för hur tre förskoleavdelningar i ett mångkulturellt område tar sig an de tvåspråkiga barnen, och hur barnens språkutveckling stimuleras på bästa sätt med språkutvecklande arbetssätt- och former. Genom intervjuer med tre barnskötare och en förskolelärare i de aktuella språkgrupperna, kommer jag ta reda på vilka arbetssätt pedagogerna använder sig utav och vilka arbetsformer som fungerar bäst i deras barngrupp. Vidare kommer jag även att forska om pedagogerna upplever några svårigheter i sitt arbete med modersmål. Jag har själv ingen erfarenhet av arbete med modersmålsstöd och vill därför anamma dessa kunskaper till min roll som blivande lärare. Även andra redan arbetande pedagoger kan ta del av min studie.

1.2 Bakgrund

En vanlig uppfattning i Sverige är att normen är enspråkighet, men egentligen är flerspråkighet mycket vanligare än vad vi tror. Jämfört med 50 år sedan har vi betydligt fler människor idag som är flerspråkiga. Det finns ungefär 160 länder representerade och 6000-8000 olika språk som talas i vårt samhälle idag, och majoriteten av världens barn är två- eller flerspråkiga (Svensson, 2009).

16 procent av barnen i förskolan hade ett annat modersmål än svenska år 2007 (Skolverket, 2009). Det är en högre andel i storstäderna än på mindre orter, vilket leder till att de flesta pedagoger i förskolan idag möter föräldrar och barn med annan kulturbakgrund, traditioner och språktillhörighet. Det sätter stor press på förskolans verksamhet, där kreativiteten sätts på prov, som hela tiden måste förnyas och hitta nya vägar för att leva upp till läroplanens mål. Under 1980-talet fick ca 60 procent av alla förskolebarn som hade ett annat modersmål än svenska modersmålsstöd i förskolan. 26 år senare låg procenten nere vid 14 procent och detta kan vara en effekt av att kommunernas ekonomi försämrats och att stadsbidraget till modersmålsstöd i förskolan tog borts på 1990-talet. Trots läroplanens styrdokument där alla barn med ett annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsstöd finns det fortfarande förskolor som inte erbjuder detta (Skolverket 2006).

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendets (1996) skriver i styrdokumentet bland annat om att undervisningen skall anpassas efter varje enskild elev och dess förutsättningar, tidigare erfarenheter och kunskaper. På samma sätt skall förskolan främja dessa ting och även vara

medveten om och ta vara på de tvåspråkiga barnen. De bär med sig erfarenheter och kunskaper som pedagogerna bör ta reda på och ha kännedom om för att kunna främja och stimulera ett fortsatt lärande och utvecklande, på alla plan. Inte minst när det handlar om stöd av sitt modersmål för att kunna känna sig accepterad och välkommen i en värld full med olikheter (Lpo 94/Lpfö 98).

1.3. Begreppsdefinitioner

Jag vill med detta kapitel förtydliga vissa begrepp som framkommer i uppsatsen för att underlätta för läsaren. Definitionerna är hämtade från Svensson, (2009), Håkansson, (2003), Wikipedia (2011-04-15), Nationalencyklopedin (2011) samt egen tolkning och översättning av ”enspråkighet”.

Modersmål – även kallat förstaspråk, det är det första språket som barnet lär sig i hemmiljön. Om ett barn har två modersmål/förstaspråk, kallas det för simultan flerspråkighet, vilket betyder att föräldrarna talar olika språk.

Modersmålsstöd – kallas det för när barnen på förskolan får stöd i sitt modersmål. I skolan kallas detta för modersmålsundervisning.

Modersmålsstöd/pedagog – modersmålsstödet eller modersmålspedagogen är den person som har hand om modersmålsstödet. I den här uppsatsen handlar det om den tvåspråkiga personalen på förskolan.

Språkgrupper - se ”modersmålsstöd”. Förskolorna använder denna benämning istället för modersmålsstöd.

Förstaspråk – se ”modersmål”.

Andraspråk – efter att grunderna i förstaspråket lärts in ungefär vid tre års ålder, kan det andraspråket läras in. Barnet har redan nått en viss mognad, vilket gör att andraspråket inte lärs in som det förstaspråket. Barnet gör inte samma misstag i andraspråksinläringen.

Enspråkighet – ett etniskt svenskt barn eller en pedagog som har det svenska språket som förstaspråk.

Tvåspråkighet – användning eller behärskning av två språk. Termen används ofta för en person som vuxit upp med mer än ett språk och sedan tillägnat sig ett ytterligare språk.

Flerspråkighet – handlar om att man använder eller behärskar flera språk samtidigt. Utan någon större ansträngning ska språken kunna talas i olika sammanhang.

Interkulturellt förhållningssätt – begreppet interkulturalitet syftar på möten mellan olika kulturer.

Mångkulturalitet – innefattar flera kulturers parallella existens. Mångkultur handlar om och innefattar många olika kulturer inom samma samhälle.

1.4 Syfte

Syftet med undersökningen är att få bredare kunskaper om hur modersmålsstöd fungerar på tre förskoleavdelningar i ett mångkulturellt område.

1.5 Frågeställningar

- Hur fungerar modersmålsstöd på tre förskoleavdelningar i ett mångkulturellt område?
- Vilka språkutvecklande arbetssätt- och former använder sig pedagogerna av?
- Upplever pedagogerna några eventuella svårigheter, i så fall vilka?

2. Tidigare forskning

I detta kapitel behandlas tidigare forskning kring modersmålsstöd i förskola som är relevant att ta upp för min undersökning.

Cleve, Linn (2009) från Stockholmsuniversitet har skrivit ett självständigt arbete inom lärarutbildningen där hon gjort en forskning med semistrukturerade intervjuer, kring pedagogers förhållningssätt och tankar om språkstimulerande arbetssätt för flerspråkiga barn i förskolan. "*Det ingår liksom att anstränga sig lite*" heter hennes studie, hon gör en jämförelse mellan en homogent svensktalade förskola respektive en förskola i ett mångkulturellt område. Hon kommer fram till att pedagoger betonar användandet av ett rikt språk i det vardagliga samtalet. Enligt pedagogerna är det konkreta materialet ett viktigt verktyg i arbetet med tvåspråkiga barn. Olika aspekter om samtalet på flera olika språk i verksamheten diskuteras även. Hennes nyckelord är flerspråkighet, förskola, mångkulturell, modersmålsundervisning, språkutveckling. Hennes forskning har frågeställningar liknade mina och därför finner jag hennes material och struktur intressant och relevant för min studie.

Hirmiz & Kelmendi, (2010) har skrivit examensarbetet "*Tvåspråkighet*" som handlar om pedagogers uppfattning och arbetssätt kring tvåspråkighet i ett mångkulturellt område, men med inriktning på både förskola och skola. I deras studie kom de fram till att pedagogerna arbetade på olika sätt för att främja barnens språkutveckling. De var även eniga om att språk och kultur är viktigt för barns identitet och kulturtillhörighet. Nyckelorden är förskola, förskoleklass, kultur, modersmål, språkutveckling, tvåspråkighet. Forskningen är relevant för min

undersökning därför att pedagogernas arbetssätt för barns språkutveckling studeras, likt min studie.

”*Tre decenniers modersmålsstöd*” ger en bild av hur modersmålsstödet har utformats från 1970-talet till 2002. Det är en rapport – ett regerings uppdrag som skrivits och ger en beskrivning på hur modersmålsstödet i förskolan har utvecklats under de senaste decennierna. Modersmålsrapporten har tagits fram med anledning av Skolverkets regeringsuppdrag som har skrivits av *Ulla Nordenstam*, (2002). I februari år 2002 genomförde Skolverket en enkätundersökning riktad till alla kommuner i hela landet som 90 procent besvarade. Frågorna handlade om organisation, styrning, omfattning och ledning. Frågor om vad som krävs för att modersmålet ska vara framgångsrikt i förskolan, personalens utbildning, samt svårigheter som rådigt har tagits upp. Därför är det också relevant för mitt arbete där även jag i min studie undersöker frågor som rör pedagogerna i sitt arbete med modersmålsstöd och svårigheter som pedagogerna upplever.

Dessa arbeten behandlar frågor liknade mina men förhåller sig till två olika ombud. Den ena jämför två förskolor i olika områden, svenskt respektive mångkulturellt. De andra redogör för en förskola och förskoleklass i sin studie, därför skiljer sig mitt arbete något. Jag koncentrerar mig på tre förskoleavdelningar inom samma mångkulturella område. Den tredje är en rapport som studerar förskolans utveckling med modersmålsstöd under tre decennier och är genomförd av Skolverket.

3. Teorianknytning

I detta avsnitt kommer barns språkutveckling att presenteras samt teorier om modersmålet, tvåspråkighet och språkutvecklande arbetsformer. I relation till just min studie är litteraturen nedan användbar för läsaren att få en djupare bild av ämnet, och diskuteras i relation till syftet för mitt arbete.

3.1 Barns tidiga språkutveckling

Barns inlärningsmönster av ett språk, i olika delar av världen är förvånansvärd samstämmig. De första ljudtyttrandena är desamma hos alla barn som börjar med joller i tidig ålder och därefter dyker några ord upp i ettårsåldern (Håkansson, 1998). I samspel med andra i sin

omgivning lär sig barn språk. Språkutvecklingen är förankrad i kognitivt och sociokulturella sammanhang. Vid ett och ett halvt års ålder startar ordförrådsspurten och utvecklingen av böjningsmorfologi och grammatik. Samtidigt sätter den språkliga omgivningen tidigt en prägel i barnets språk. Vilket slags språk som barnet är på väg att anpassa sig till kan man redan höra av barnets joller. Barns språkinlärning är en process där de ändrar sig och anpassar sig till inhämtad information. De tar in kunskap och lagrar information från omgivningen, i situationer, både likartade och nya. Barnen kan lätt anpassa sig till nya situationer genom att organisera redan inhämtad information (Bjar & Liberg, 2003). Den sociala omgivningen är också en viktig faktor som bör anpassa sig till barnet speciellt i tidig ålder när barnet inte utvecklat ett talspråk än. Så småningom när barnet utvecklat ett språk, besitter den själv med verktyg som kan förändra omgivningen med hjälp av sitt tal.

Samtalet är en språklig process och en social sådan. I mötet tillsammans med andra använder barnet språket genom att delta i sociala sammanhang där de är medskapare till de kulturer man lever i. Barn kan redan från födseln delta i olika former av samtal i många kulturer. I förskoleåldern får barnet delta i olika språkliga sammanhang, bland annat informella och vardagliga samtal. I samtal med vuxna, i leken, med kamrater och med bekanta eller obekanta får barnet ta del av olika situationer där språket används. Vuxna, föräldrar och pedagoger blir bidragande faktorer och är i viss mån de viktigaste samtalspartnerna (Bjar & Liberg, 2003). Håkansson (1998) skriver om Vygotskys syn på barns språkutveckling, där han menar att barnen inte kan ge innehåll åt ord på egen hand. Det är istället den sociala samvaron och i stödet av vuxna som språkutvecklingen sker. Benckert (2008) talar om att språk inte är något man kan lära ett barn, utan det är i samspel med andra barn eller vuxna som de får språket på köpet. Samtidigt som man skaffar sig erfarenheter från sin omgivning utvecklar man också språket.

Det finns både pratglada barn och tystlåtna, de pratglada är oftast mer utåtriktade och de tystlåtna kan vara mer eftertänksamma. Andra kan ha synpunkter på barnens språkinlärning utifrån deras personligheter, vilket inte alltid är rätt. Barnen som är lite tystare kan ha en vana att vilja uttala och göra rätt innan de agerar, medans de pratglada barnen inte alls har några problem med att ta risker och ”göra bort sig”. När dessa barn är mogna nog att uttrycka sig med språket är det ofta väl utvecklat, därför bör man inte ha förutfattade meningar kring språkinlärningen för att inte heller hämma det (Calderon, 2004).

3.2 Modersmålet

Modermålet är det första språk man lär sig när man föds. Idag använder man begreppet förstaspråk, då gör man en skillnad på barnets första- och andraspråk. Förstaspråk talar man om då det lärs in *före* tre års ålder och andraspråk om det lärs in *efter* tre års ålder (Calderon, 2004). Det första språket är kopplat till känslor och upplevelser i tidig ålder (Svensson, 2009). Modersmålet innehåller så mycket mer än bara grammatik och ordförråd, barnen lär sig även normer, regler och värderingar inom den familjen de uppfostras i. Barnen får lära sig vad som är rätt och fel inom den kulturen de socialiseras in i och har ett visst förhållningssätt inom familjen och till omvärlden. Modersmålet är därför speciellt viktigt för barnets självkänsla och identitetskapande (Calderon, 2004). Varje språk bär med sig kultur, man lär sig kulturella mönster och sociala regler för umgänge. Kulturen kommer alltså till uttryck genom språket på många olika sätt, t.ex. talesätt, ordspråk, sånger, fraser, sagor som har en etisk och religiös innebörd (Ladberg, 2000).

”Varje barn väljer, automatiskt och omedvetet, att tala på samma sätt som de människor som det identifierar sig med – de människor som barnet umgås med, och som det älskar eller beundrar.” (Ladberg, 2000:125).

I boken, *Barn utvecklar sitt språk* (2003) skriver författarna att man lätt kan fascineras över hur ett barn tillägnar sig modersmålet. De menar att man får känslan av att barnen på egen hand lyckas anamma sig sitt modermål, utan någon större hjälp av föräldrar eller omgivning. Under loppet av ett fåtal år lyckas barnet tillägna sig ett komplext system av både struktur och regler. Vidare skriver de att barnen inte kan avstå ifrån att lära sig sitt modersmål, det är en process som verkar vara förutbestämd och oundviklig. De fortsätter att fascineras när de konstaterar att barn lika snabbt kan ta till sig ytterligare nya språk. Om barnen får chans att påbörja inläring av ett andraspråk i tidig ålder, tenderar det till att de så småningom näst intill perfekt behärskar det nya språket (Bjar & Liberg, 2003).

3.3 Tvåspråkighet

Tvåspråkighet väcker intresse och starka känslor i Sverige, vissa är skeptiska till det men andra ser det som en stor tillgång och nödvändighet i dagens samhälle (Håkansson, 2003). Tvåspråkighet är viktigt, inte bara för det enskilda barnet och dess familj utan för hela samhället (Arnberg, 2004). På olika sätt kan barn utveckla två eller flera språk i simultan eller successiv tvåspråkighet. Med *simultan* tvåspråkighet menas det att barnet lär sig två språk

parallellt, redan från födseln eller i tidig ålder. Det innebär att föräldrarna har skilda modersmål som de aktivt använder med barnet, då utvecklas två förstaspråk. *Successiv* inläring av ett andraspråk påbörjas efter att förstaspråket är etablerat, efter ca tre års ålder. Det är vanligt att barnen blandar sina språk i båda fallen och det är vanligt även hos vuxna. Vid en viss mognad kan barnen lära sig att hålla isär språken med hjälp av föräldrarna som är konsekventa att så mycket som möjligt tala de olika språken (Calderon, 2004).

I förskolan bör pedagogerna lägga grunden till aktiv tvåspråkighet och uppmuntra barnen till kulturell identitet. Genom att ge ett aktivt stöd i modersmålet, svenska som andraspråk och barnets båda kulturer. De båda språken skall utvecklas parallellt och stöd i de båda språken integreras i förskolans verksamhet. På så sätt görs ursprungskulturen närvarande och visar att den är likvärdig med den svenska (Hyltenstam, 1996). Om en förskola däremot inte skulle ha tillgång till tvåspråkigpersonal kan pedagogen ändå visa intresse och uppmuntra barnets modersmål talas i hemmet med föräldrarna. Med en positiv nyfikenhet visar pedagogen att tvåspråkighet är något bra och det visar också att den är villig att stödja modersmålet (Benckert, 2008).

Hyltenstam (1996) talar vidare om att inte bara ett språk kan läras in, hjärnans kapacitet är så pass stor att även flera språk rymmer. Han menar att språken därför aldrig konkurrerar ut varandra utan att det istället förekommer interaktion mellan de två språken. Att det skulle finnas något begränsat språkutrymme nekar Calderon, (2004) till. Hon talar om att det fungerar tvärtom, flerspråkighet gör det lättare att lära sig ytterligare språk i den mänskliga hjärnan. Det finns många barn som växer upp med tre språk och det går utmärkt att även lära sig ett till utöver dessa. Självklart förutsatt att alla språken får tillräckligt mycket stimulans i omgivningen.

Benckert (2008) skriver om att andra barns betydelse för de tvåspråkiga barnens andraspråksutveckling, där hon menar att andra barn som redan talar det svenska språket kan vara till stor hjälp för dessa barn. Språket bör användas i olika situationer där barnen får använda och höra språket i samspel med andra. Det krävs också att pedagoger har kunskap om vad det innebär att vara tvåspråkig för att kunna bemöta dessa barn. Man bör vara medveten om vad det innebär att lära sig ett andra språk och hur man stödjer och skapar de bästa förutsättningarna för barnens vidare språkutveckling (Benckert, 2008).

I en miljö på förskolan, där barnet ges möjligheter till att utveckla och berika sitt förstaspråk tillsammans med det nya språket (svenskan), kommer språken och kulturerna tillåtas att

utvecklas. Det kallas för en additiv språkmiljö. I en subtraktiv språkmiljö lär barnet sig ett nytt språk och glömmet bort det förstaspråket. Inläringen av ett nytt språk sker alltså på bekostnad av det förstaspråket (Calderon, 2004).

3.4 Språkutvecklande arbetssätt- och former.

För att ett språk skall utvecklas, oavsett om det är ett första- eller andra språk krävs det ett avspänt klimat mellan vuxna och barn på förskolan. Barnet ska känna sig tryggt, våga tala och prova sig fram. Som pedagog måste man ta hänsyn till att varje barn har olika personligheter och därför lär sig på olika sätt med olika uttrycksformer, och olika inlärningsstrategier. Modersmålsstödet bör vara en integrerad del av den vardagliga verksamheten på förskolan, för att barnen ska få möjlighet till att använda språket i alla situationer i den pedagogiska verksamheten med de tvåspråkiga pedagogerna (Benckert, 2008). Skolverket, (2002) skriver att det är viktigt att modersmålsstödet är en integrerad del av förskolans verksamhet. Någon fråga om ”språklektioner” existerar inte utan det svenska språket och modersmålet utvecklas bäst i förskolans vanliga verksamhet. I aktiviteter tillsammans med andra barn och vuxna. Det mest effektiva sättet att utveckla språket är genom samtal. Det innehåller både utflöde och inflöde i samma situation, då barnet själv kan redogöra för sina tankar och åsikter. Om barnets svenska språk är svagt kan den uttrycka sig på sitt modersmål för de andra barnen, för om modersmålet stimuleras, utvecklas också svenskan (Calderon, 2004).

Benckert (2008) talar om tillfällen då barnen har möjlighet att yttra sig. Ett tillfälle för barnen att yttra sig är i smågrupper där 4-6 barn vistas. Hon menar att de barn som har ett rikt språk bör få vistas tillsammans där pedagogen kan anpassa språket och använda ett rikare sådant. Har man däremot barn som inte har lika rikt språk bör man skapa en mindre grupp även för dessa där den språkliga nivån kan anpassas till just de, för att alla skall få yttra sig. Vidare talar hon om miljön på förskolan som ger rikliga tillfällen för barnen att använda språket. Såväl i hallen, vid maten eller ute på gården får barnen möjlighet till att berika sitt ordförråd genom att pedagogerna namnger allting i dess omgivning, på de båda språken. Det gäller att man tar vara på alla meningsfulla sammanhang i vardagen, genom att sätta ord på allt. Man behöver bara ta vara på alla rutinsituationer som påklädning och handtvätt för att öka ordförrådet hos barnen genom dialogen (Benckert, 2008).

I den skapande verksamheten talar man hela tiden, via en mängd ord och begrepp som utökar barnens ordförråd. Som när man *målar* då man benämner en mängd ord som t.ex. pensel, tuschpenna, kriter, svamp, blanda, skölja, tvätta rent. När man *skapar med lera* talar man om

hur det känns, hur och vad man formar, vad det föreställer. *Utevistelse* i t.ex. skogen innebär många ord och begrepp kan upplysas, att synliggöra ord i naturens som barr, kottar, gran, björk, olika bär, fåglar, stigar. Eftersom det inte är självklart att man brukar vistas i naturen inom alla kulturer är det extra viktigt att barnen får göra detta och höra begreppen (Benckert, 2008). *Musik och sång* är en stor del av den pedagogiska verksamheten på förskolan. Men det är inte förens förklaringar om innebörden av texter och betydelser görs av pedagogerna, som det blir betydelsefullt för språkutvecklingen. Många ord och begrepp i sång, rim och ramsor är okända för barnen, därför krävs det ett medvetet arbete med att förtydliga texterna. Vad handlar Bä bä vita lamm om och vad betyder orden? Kan man sjunga sången på ett annat språk? Med detta arbetssätt kan man försäkra sig om att barnet har förstått innehållet och innebörden av texten. *Rim & ramsor* är något som barnen ofta gillar som samtidigt är hjälp för minnet. Barn som inte är starka i det svenska språket kan även här lära sig olika rytmiska ramsor. Senare kan det ge tillfälle till att förklara orden för barnen eftersom de ofta innehåller en del svåra ord (Arnberg, 2004). *Leken* ger tillfälle till att kunna utveckla lekspråket där olika begrepp förknippas med olika aktiviteter. Det är här viktigt att antingen tvåspråkig- eller enspråkigpedagog aktivt deltar för att barnet ska höra ett rikligt språk (Benckert, 2008). Barnen utvecklas socialt, känslomässigt, intellektuellt, motoriskt och kommunikationsförmåga genom leken. Det är ett tillfälle för barn med olika modersmål att integreras och försöka förstå varandra. De behöver uttrycka sig och göra sig förstådda så att andra förstår deras känslor och åsikter (Calderon, 2004).

4. Metod

Metoden jag har valt att använda i undersökningen är intervjuer. Forskningsområdet jag har valt att röra mig inom är den samhällsvetenskapliga med en kvalitativ forskningsmetod. Den kvalitativa forskningsmetoden utgör en forskning kring personer utan några sifferresultat (Larsen, 2009). Det kvalitativa synsättet handlar huvudsakligen om att tolka och förstå resultaten, utan att generalisera, förutsäga eller förklara. Ett verktyg i den kvalitativa metoden är fenomenografin som handlar om att man inte intresserar sig för förklaringar utan istället förståelse och innebörder. Intresset ligger i hur fenomen uppfattas av människor och hur dessa människor uppfattar sin omvärld. Hur något framstår sig eller ter sig för människor är det som studeras, där uppfattningar och dess variationer är intressant (Stúkat, 2005).

I min undersökning och frågeställning söker jag förståelse för pedagogernas åsikter, därför brukar jag den hermeneutiska kunskapssynen i mitt arbete. Jag har valt att göra

undersökningen ur ett pedagogperspektiv, där pedagogernas egna beskrivningar och åsikter är av intresse.

4.1 Intervjuer

Jag har valt att använda mig av ostrukturerade intervjuer, vilket enligt Stúkat, (2005) är när man har ett ämnesområde som ska täckas och utifrån det ställer ett antal huvudfrågor. Huvudfrågorna ställs likadant till alla genom en frågeguide, men formuleringarna görs på ett sätt som intervjuaren anses vara lättast att förstå för varje enskild intervjuperson. Även följdfrågor ställs för att förtydliga eller utveckla ett svar för att få så tydlig information som möjligt (Stúkat, 2005). Intervjuerna har pågått på den aktuella förskolan där pedagogerna arbetar, under en vanlig arbetsdag i ca 30 minuter var. Jag anser att detta sätt är bäst lämpat för min forskning framförallt för att det är personernas egen uppfattning om modersmålsstödet med tvåspråkiga barnen som jag är intresserad av. Frågorna som ställts har inte varit känsliga utan frågorna är sådana som kan svaras på och som har anpassats efter individen med möjlighet till uppföljningsfrågor. Målet har varit inbringande och en lärarintervju för båda parter.

4.2 Etiska aspekter

I förhållande till HFR Etikregler som Stúkat, (2005) redovisar har jag informerat intervjupersonerna om informationskravet – som innehåller både presentation av studiens syfte och om att personernas deltagande är frivilligt. Det betyder att de när som helst kan avbryta sin medverkan i undersökningen. Hur resultatet av undersökningen kommer att användas och presenterats har även beskrivits. Med hänsyn till konfidentialitetskravet har inga namn används. Även ortsnamn och området har anonymiserats för att utelämna information om informanterna och förskolorna ytterligare. Ett mångkulturellt område är det som har beskrivits och kodnamn för avdelningarna har angetts för läsarna.

4.3 Genomförande

Under ca tre veckor har jag ägnat mig åt att besöka tre avdelningar fördelade på två förskolor inom samma område. Först besökte jag den ena förskolan med fyra besök fördelade på de två avdelningarna för intervjuer med tre pedagoger. Vi försökte planera in de flesta besöken på samma dag för att undvika att det skulle bli inställt en annan dag. På den andra förskolan besökte jag den tredje avdelningen, men det tog det längre tid att hitta en tid pga. personal- eller barnbrist. Intervjuer har gjorts utan film- eller ljudupptagning för att undvika obekväma

situationer. Jag valde själv att skriva ner all information och det verkade uppskattas av samtliga. Majoriteten av intervjuerna skedde i ett litet rum på avdelningen eller i personalrum där det ofta var tystare, men där vi oftast hade annan personal i närheten. Intervjuerna pågick i ca 30 minuter och detta skedde på pedagogernas rast eller innan lunch tid.

4.4 Metoddiskussion

Intervjuer är inte helt felfria metoder. Resultaten som jag fått genom intervjuerna kan ses som en osäkerhet. En annan forskare kanske skulle kommit fram till andra resultat, eller om intervjuerna hade skett vid en annan tidpunkt eller dag kanske även de resultaten hade blivit annorlunda. Hänsyn måste tas till att resultaten inte gäller för alla utan endast de som ingår i intervjustudien (Larsen, 2009). En av pedagogerna bad om frågorna som skulle tas upp i intervjun i förväg, för att vara förberedd på vilka frågor som skulle diskuteras. Hon kunde i det fallet då också ta reda på svar som hon inte kunde innan.

4.5 Urval

I urvalet har jag koncentrerat mig på tre avdelningar fördelade på två förskolor inom samma arbetsområde och samma föreståndare. Förskolorna är belägna i en förort söder om Stockholm, där majoriteten av barnen har ett annat ursprung än svenskt. Jag valde just dessa förskolor för att jag tidigare arbetat på den ena förskolan och känner därför pedagogerna väl. Tillgängligheten styrde därmed mig val.

Intervjuer om modersmålsstöd har gjorts med fyra pedagoger, varav tre tvåspråkiga barnskötare och en enspråkig förskolelärare.

Avdelning Tripp - Pedagog på avdelningen är en heltidsarbetande barnskötare, som är flerspråkig med ett annat ursprung än svensk. Hon har många år tidigare arbetat som hemspråklärare och nu håller hon i språkgruppen på hennes avdelning en gång i veckan. I denna språkgrupp brukar det närvara ca tre till fem barn i åldrarna 1-3 år. Pedagog talar om att barnen skiljer sig språkligt åt när det kommer till det verbala, eftersom vissa av barnen precis fyllt ett år. Språkgruppen har funnits i ca en termin så det är relativt nytt för både barnen och pedagog som inte haft tillgång till modersmålsstöd tidigare på förskolan. En intervju med den aktuella barnskötaren har gjorts i ca 30 minuter.

Avdelning Trapp – Pedagog är en tvåspråkig barnskötare som arbetar på heltid på avdelningen där hon en gång i veckan i ungefär 30 min har hand om en språkgrupp med ca tre

barn. Barnen är två flickor och en pojke i åldrarna 3-4 år. Språkskillnaden hos barnen varierar stort då ena flickan inte talar någon svenska alls, pojken är sen i sitt verbala språk i både hemspråket och svenskan, och den andra flickan är väldigt pratglad i båda sina språk. Språkgruppen har endast funnits i några månader men satsningen pågår och planer på att hon ska ta barn från andra avdelningar kommer att göras. Pedagogerna är väldigt osäker i sitt arbete med modersmålsstöd och vill gärna ha mer erfarenhet innan hon tar sig an de äldre barnen. Vid ett tillfälle har en intervju med barnskötaren gjorts.

Avdelning Trull - Pedagogerna arbetar på heltid som barnskötare på avdelningen där hon en gång i veckan har hand om en väldigt stor språkgrupp. Hon är tvåspråkig med ett annat ursprung än svenskt och har arbetat med språkgruppen i ca ett år. Barnen kommer från två avdelningar som jag räknar som en, med barn som är 4-6 år. Barnskötaren och den förskoleansvarige på avdelningen har blivit intervjuade, eftersom den förskoleansvariga också arbetar med en språkgrupp. Med de etniskt svenska barnen och övrig barnskara som inte har tillgång till modersmålsstöd. Intervjuer med barnskötaren och förskoleläraren har gjorts vid ett tillfälle på förskolan.

4.6 Bortfall

Min forskning skulle ske på en av förskolorna där tre avdelningar arbetade med modersmålsstöd, men den ena arbetande pedagogerna gick på mammaledighet vilket försvårade det hela att bara studera en förskola.

5. Resultat

Resultatet av min intervjustudie är strukturerad utifrån gemensamma teman som förekommit i intervjuerna. De olika huvudfrågorna har genomgående behandlats i intervjuerna med de fyra pedagogerna och det inhämtade materialet presenteras utifrån utmärkande drag som jag upptäckte under intervjustudien. Genom citat och stycken kommer det inhämtade materialet illustrera en övergripande bild.

Syftet var att få förståelse för de aktuella pedagogernas förhållningssätt och upplevelser på en individnivå. Förekommande drag i samtalen med intervjupersonerna är den praktiska processen som handlar om hur modersmålsstödet går till, språkets betydelse, pedagogernas arbetssätt, arbetsformer som de använder sig utav och lekens betydelse, samt svårigheter och acceptans.

5.1 Arbetssätt - den praktiska processen enligt pedagogerna

Den fråga som förekommit i alla samtal med pedagogerna är frågan om vilka språkutvecklande arbetssätt som förekommer på deras avdelning. Med språkutvecklande arbetssätt menar jag hur modersmålsstödet fungerar i den pedagogiska verksamheten. Pedagogerna har det gemensamt där samtliga avdelningar har språkgrupper utanför den vanliga verksamheten på förskolan med den tvåspråkiga personalen. Man går iväg med den tvåspråkiga pedagogen och sin språkgrupp till ett annat rum och har modersmålsstöd med de barnen som har språket som förstaspråk. En gång i veckan är språkgrupper upplagt på schemat på samtliga avdelningar. Men avdelningen Trull har språkgrupper för alla barn samtidigt på avdelningen, oavsett modersmål. Så de barnen som har modersmålsstöd med en tvåspråkigpersonal har det i ett rum, och de andra barnen har språkgrupp med övrig svenskpersonal. Pedagogerna planerar och håller i språkgruppen utifrån deras intressen och fantasi. De arbetar med snarligt material, t.ex. en bok, för att barnen sedan ska kunna diskutera med varandra om vad de gjort.

”Oavsett om barnen tillhör den arabiska, turkiska eller den svenska språkgruppen försöker vi sträva efter ett snarligt schema och inkludering för alla barn, oavsett ursprung och modersmål.” (Förskolelärare avd. Trull).

Alla barn har även möjlighet att vara med i alla språkgrupperna oavsett vilken språkgrupp de tillhör säger förskoleläraren. Hon menar att de lyssnat på en saga på båda turkiska och arabiska med inkludering för alla barn. Varje termin koncentrerar sig alla tre språkgrupperna

på just en bok eller en saga, för att sedan fördjupa sig in i den med olika uttrycksformer. Förutom det konkreta materialet används också flanosagor, rim & ramsor, sång, dramatisering m.m.

På två av avdelningarna använder man sitt modersmål i samtalet med barnen även i den vardagliga verksamheten utanför språkgrupperna. De betonar vikten av att de barnen som har svårt att göra sig förstådda på svenska någonstans måste ha den möjligheten att göra det på sitt modersmål. De talar även om att det är viktigt att visa att ”det annorlunda” språket är okej att prata och att man visar att alla språk accepteras på deras avdelning.

”Här talar vi inte bara svenska” – (Förskolelärare avd, Trull).

Så uttryckte sig förskoleläraren och menade att det är tillåtet på avdelningen att prata sitt modersmål i alla situationer med både kamrater och pedagoger. Förskoleläraren talar vidare om vilken tur den svenskspråkiga personalen har som har tillgång till tvåspråkigpersonal som kan tala sitt modersmål med de barn som inte har det svenska språket. Det underlättar verkligen och skapar en trygghet för de barnen som är nyanlända och behöver särskilt mycket stöd i sin språkutveckling. I hallen möter man föräldrar dagligen, det kan vara väldigt frustrerande att inte kunna göra sig förstådd eller förstå en förälder. Det är en enorm tillgång att ha tvåspråkig personal eftersom massa samtal till tolkförmedlingarna inte skulle fungera i verkligheten, I samtalet med pedagogen på avdelning Tripp skiljer sig hennes åsikter från de ovanstående. Hon menar att hon bara talar modersmålet med barnen om de är ledsna eller om de inte förstår något man sagt på svenska.

Generellt på dessa avdelningar tas modersmålsstödet upp vid planeringstillfällen där samtal med kollegor sker men i slutändan är det den tvåspråkiga pedagogen som själv bestämmer. Ingen av den tvåspråkigpersonalen har fått någon utbildning i modersmålsstöd. Samarbetet mellan arbetslaget på avdelningarna fungerar delvis, den ena barnskötaren känner att hon får stöd från resterande kollegor eftersom de har likartad planering inför varje språktillfälle. Den andra skulle vilja ha mer stöd och mer tankar och idéer från andra pedagoger som har modersmålsstöd, och den tredje känner att hon inte har tillräckligt med rikt språk alla gånger vilket gör henne osäker i sitt arbete med modersmålet. I språkgrupperna varierar det från tre deltagande barn till hela nio stycken där endast en pedagog medverkar. Barnskötarna är väldigt stolta över sitt arbete och är oerhört tacksamma över satsningen som görs för dem och barnen att få tala sitt modersmål på förskolan.

5.2 Språkets betydelse

Genomgående under intervjuerna med de fyra pedagogerna har språkets och samtalets betydelse diskuterats, för barnens språkutveckling. Samtalet i olika situationer på förskolan ger möjlighet till att barnen får prata och lyssna med pedagoger och kamrater, på båda språken. Samtliga talar om att språk är något viktigt och något som de som pedagoger måste visa intresse för gentemot barnen. De vill att varje enskilt barn ska känna sig stolt över sitt förstaspråk och sin kultur, för att de själva är stolta. De menar även att det har med barnens identitet att göra och därför är det särskilt viktigt att man stärker detta. Vidare talar den enspråkige förskolepedagogen om läroplanens riktlinjer, då hon menar att alla pedagoger bör uppmuntra barnen till sitt första språk i alla mångkulturella förskolor och skolor. Det är en positiv känsla när barnen känner stolthet över sitt språk och ursprung.

”Hos oss på vår förskola nekar vi inte till någons språk, alla språk är viktiga och vi uppmuntrar till allas modersmål. Även om jag bara talar svenska och inte kan kinesiska, så betyder det inte att jag inte kan låna böcker på kinesiska och uppmuntra språket på andra sätt” (Förskolelärare avd. Trull).

Hon menar att hon som enspråkig kan bidra med mycket för att stärka och uppmuntra de tvåspråkiga barnen. Förskoleläraren talar om att man till exempel kan ta hjälp av biblioteket där de har böcker och ljudböcker som är utmärkta verktyg! Barnen lär sig då inte bara höra skillnad på språken utan också se de olika textspråken. Varje barn lär sig att se skillnad på textspråken genom att jämföra varandras språk. Man kan ta hjälp ifrån barnen, visa intresse för de olika språken och på så sätt lär de sig nya saker hela tiden, och de lär sig utav varandra. Hon brukar också ta hjälp av en hemsida på internet modersmal.net (se källförteckning för fullständig adress).

Förskoleläraren hänvisar även till Veli Tuomela när hon citerat ur hans böcker;

”Har man ett bra modersmål, får man också ett bättre svenska språk och kan fylla på med hur många språk man känner för” (Förskolelärare avd. Trull)

Hon har en väldigt positiv syn på modersmålet och stödjer det så gott hon kan på förskolan. Vidare talar hon om att det är viktigt att ha en bra grund i sitt modersmål därför att det sedan kommer att stärka en vidare utveckling i det svenska språket.

Pedagogerna talar samtliga om att barnen visar en glädje inom språkgruppstillfället, även om vissa till en början protesterar på grund av att en annan aktivitet avbryts. De visar nyfikenhet

och intresse för sitt språk och även andra barns språk. Jämförelser av språken tillhör den vardagliga verksamheten där det finns ett otroligt intresse för hur man säger ett ord på ett språk, och samma ord på ett annat språk. Pedagogerna talar även om hur duktiga barnen är på att skifta språk mellan de olika personerna som de talar med. Modersmålet kan talas till vissa barn, vissa pedagoger och andra inte. Eftersom de inte har tillgång till att erbjuda alla barnen stöd i sitt modersmål på grund av att det inte finns personal till det, har det funnits gånger då de tagit in äldre syskon eller föräldrar som läst och talat modersmålet med barnen.

5.3 Arbetsform och lekens betydelse

Såväl barnskötarna som förskoleläraren talar om det konkreta materialet som arbetsform till språkutveckling och intresse för de tvåspråkiga barnen. Samtliga menar att barnen blir mer intresserade när ett konkret material används samtidigt som något annat. Det tydliggör för barnen vad man berättar om, barnen kan själva ta hjälp av det konkreta materialet för att sedan berätta själv för andra. På alla tre avdelningar får barnen möjlighet till att använda konkret material till sagor, böcker, sånger, rim och ramsor och även dramatisering inom- och utomhus. Pedagogerna påpekar vikten av ett brett urval där barnen får tillgång till att uppleva på olika sätt.

”Flanosagor, overhead, skapa med lera, bygga och dramatisera är jättebra verktyg att använda och illustrera t.ex. en bok som man arbetar med i språkgrupperna. Vi vill att barnen ska använda och arbeta med olika uttrycksformer med hela kroppen och inte bara det talande språket” (Förskolelärare avd, Trull).

Det konkreta materialet lyfts upp som ett mycket bra verktyg för barnskötarna i språkgrupperna därför att barnen fångas in och visar mer intresse när det används. De menar att bara det verbala språket inte är tillräckligt alla gånger för barnen att förstå. Det tydliggör för barnen vad man berättar om, barnen kan själva ta hjälp av det konkreta materialet för att sedan berätta själv för andra. Samtliga pedagoger tycker att man även ska använda det konkreta materialet i arbetet med andra barn utanför modersmålet. Om ett speciellt material och verktyg som konkret material används i språkgrupperna menar de att det även bör användas i andra situationer, men på valfritt språk. De tvåspråkiga barnen får då möjligheter till att höra och använda båda språken så ofta det går, och få höra hur likadana ord kan sägas på båda de olika språken. All material som används i språkgrupperna på avdelningen Trull står ständigt framme för att barnen själva ska kunna gå dit, känna, leka, uppleva och framför allt samtala.

Barnskötaren på Trull påpekar vikten av leken. Hon menar att lekens betydelse för att barnen ska bli stimulerade är optimalt.

”Vi kan till exempel ha en samling med alla barn, där vi sjunger ”ja må hon leva” på alla möjliga språk. Barnen tycker att det är jätteroligt samtidigt som de lär sig utav varandras språk, vilket vi tycker är viktigt” (Barnskötare avd. Trull).

Barnen på förskolan brukar ofta lyssna på musik från olika länder. Barnen får ta med sig skivor hemifrån på deras språk som alla barnen på avdelningen sedan lyssnar på tillsammans. De brukar även dansa till de olika låtarna och visa just sin dansstil som passar till låten. Det diskuteras om hur man dansar i ett land och hur man dansar i ett annat, vilket de flesta barnen tycker är jätte roligt.

Avdelningen Trull uppmuntrar även barnen till att de själva ska ta en bok eller en saga som de arbetar med i språkgrupperna att läsa den och reflektera tillsammans med en kompis. De har sagor på olika språk som alla barn har tillgång till där barnen brukar diskutera, ”så här heter det på mitt språk, vad heter det på ditt?” Det ökar medvetenheten hos barnen om att alla är olika med olika språk, samtidigt som varje enskilt barn ska våga säga att så här heter det på mitt språk och känna en stolthet. De får möjlighet till att lyssna, reflektera och komma med egna åsikter samt förklara för varandra. Pedagogerna på avdelningen talar om att man kan se hur stolt vartenda barn känner sig när man lyssnar och låter de berätta något från deras språk. Därför har leken en betydelse som inte går att beskriva.

”När barnen gör på detta sätt så leker de, och leka är som att lära. Genom leken lär de sig massa saker och inte bara språket. För att det ska bli lärorikt är det viktigt att barnen tycker att det är roligt och det blir det genom leken” (Förskolelärare, avd Trull)

De får möjligheter till att använda många uttrycksformer genom att i leken göra egna dramatiseringar av till exempel Alfons Åberg som var huvudboken förra terminen. Även rita, måla, skapa med lera, bygga Alfons hus osv. Barnen får då erfarenheter genom leken samt bearbeta det dem varit med om.

5.4 Svårigheter

Svårigheterna som pedagogerna upplever talas det olika om. Det finns ingen generell svårighet som samtliga pedagoger har gemensamt utan var och en upplever olika svårigheter i sitt arbete med modersmålsstödet.

Den allra första frågan vi kom in på när vi diskuterar svårigheter var frågan om resurser. Vilka resurser behövs för pedagogerna i sitt arbete med modersmålsstöd för att det skall fungera i praktiken var något jag ville veta. Samtliga svarade att det är resurserna som redan finns på förskolan som de använder sig utav. Inget nytt material köps in bara för språkgrupperna. Den ena barnskötaren visar de bilder till ramsorna som hon själv har skapat. Hon får skapa eget material för att kunna använda till sina ramsor eftersom det inte finns tillgång till det på förskolan. Hon använder sig även utav böcker som hon haft under hennes uppväxt för att det är bra böcker enligt henne. Vidare talar hon om ljudböcker som man kan låna på biblioteket då hon menar att de inte alls är översatta korrekt, vilket har resulterat till att hon inte använder dessa. Hon tycker att det är svårt när man blandar språket så mycket. Hon anser att hennes modersmål inte är starkt alla gånger och upplever att barnen är bättre än henne ibland. (Barnskötare avd. Trapp).

En svårighet som diskuterats med barnskötaren på avdelning Trull handlar om svårigheterna i språket. Hon åsyftar till att det finns en mängd olika dialekter i det språket hon har modersmålsstöd i. Det talande språket är arabiska och det skiljer sig ganska mycket i dialekten om familjen kommer från Syrien eller Algeriet. Hon upplever det som svårt när hon hela tiden måste säga vissa ord på fler dialekter. Ibland kan barnen säga något ord på sin dialekt som hon inte förstår och det kan hon tycka är jobbigt för att hon känner att hon borde kunna det eftersom hon är modersmålspedagogen. Hennes arbete fortsätter och hon försöker göra det bästa av situationen. Det resulterat ofta till att de barnen som talar hennes dialekt också är de mest aktiva under språkgrupperna, vilket kan bero på att de förstår språket som hon talar bäst (Barnskötare avd. Trull).

”Svårighet är när man inte vet om barnen förstår vad man säger” (Barnskötare avd. Tripp)

Ett uttalande från barnskötaren på Tripp som menar att hon tycker att det är svårt när hon inte får feedback från barnen. I språkgruppen på hennes avdelning är det endast en flicka som är väldigt duktig på att uttala sig om något verbalt och det tycker pedagogerna är lättare. Jag ställde en uppföljningsfråga och frågade vad hon menade, om det kunde ha med barnens ålder att göra eftersom de är så små. Då sa hon att det säkert kunde vara en anledning samtidigt som hon menar att hon tror att den ene pojken inte ens pratar samma språk hemma som de talar i språkgruppen.

5.5 Modersmålet accepteras

I varje intervju med de tvåspråkiga barnskötarna kom vi på något sätt in på deras roll som modersmålspedagog. De är alla oerhört glada över att de fått denna uppgift att få uppmuntra och stimulera barnen på deras modersmål och inte bara på svenska.

”Äntligen känner jag mig accepterad, bara för några år sedan fick man inte prata sitt modersmål med barnen på avdelningen. Antingen var det föräldrar som klagade eller också andra kollegor på att man pratade något annat språk än svenska på förskolan. Det ger mig glädje att det är tillåtande att prata mitt modersmål med andra pedagoger, barn och föräldrar” (Barnskötare avd. Tripp).

Bara för några år sedan kände hon att det inte var tillåtande att prata sitt modersmål på förskolan. Hon uttryckte att det kändes som att hennes ursprung inte var lika mycket värt som den svenska kulturen och språket. Barnskötaren från Tripp blir nu bemött på ett annat sätt av andra pedagoger och föräldrar. Hon menar att den här satsningen med modersmålsstöd ger henne något som bara hon har hand om på sin avdelning och därför känner en otrolig stolthet. En annan säger att när hon från början fick höra om satsningen tänkte hon *”oh nej”*. När jag frågade varför sa hon att om hon skulle gå iväg med tre barn istället för att hjälpa till med alla barn, så skulle hennes kollegor bli irriterade. Eftersom man i ett arbetslag på tre pedagoger hjälper varandra med hela barngruppen som kan vara på 20 barn. Men att hon nu tycker att det har fungerat bra. Alla vet att hon och de aktuella barnen en gång i veckan har språkgrupp i det lilla rummet, men det betyder inte att andra barn inte är välkomna (Barnskötare avd. Trapp). Den tredje barnskötaren beskriver modersmålsstödet som väldigt roligt.

”Det är viktigt att barnen använder sitt modersmål även hos oss på förskolan, med mig som pedagog och andra barn. Vi som kan tala fler språk har en stor fördel i dagens samhälle eftersom språk är viktigt idag” (Barnskötare avd. Trull).

Vidare talar barnskötarna om att de uppmanar föräldrarna att fortsätta tala sitt modersmål med barnen hemma. Många föräldrar har fått för sig att de ska sluta prata sitt modersmål och bara tillämpa det svenska språket. Vilket är helt fel enligt dessa. På avdelningen Trapp fick barnskötaren ett samtal av en förälder som tyckte att hon skulle prata mindre på modersmålet på förskolan. Eftersom föräldrarna ansåg att flickan inte lärde sig någon svenska alls, de var även oroliga för att hennes svenska språk inte skulle vara tillräckligt när hon kommer upp till skolan. Men pedagogen påpekade då att denna flicka är borta från förskoleverksamheten väldigt mycket. Hon är på förskolan ca en gång i veckan och därför bara mest bekant med

hennes modersmål. Pedagogen sa till föräldern att flickan måste få någon chans att göra sig förstådd på förskolan i samtal med pedagoger och kamrater och därför kan hon inte sluta prata modersmålet med henne. Istället uppmanade hon föräldern att lämna flickan på förskolan alla timmar som hon är berättigad så att hon får möjlighet till att höra och använda det svenska språket på en mångfald olika sätt.

6. Analysdiskussion

Syftet med min studie var att undersöka hur modersmålsstöd fungerar på tre förskoleavdelningar i ett mångkulturellt område. En diskussion om min resultatanalys från pedagogernas utsagor kommer att redovisas med anknytning till teoriavsnittet och tidigare forskning, utifrån studiens frågeställningar.

6.1 Hur fungerar modersmålsstödet och vilka arbetsätt används?

Alla tre avdelningarna har liknande arbetsätt där modersmålsstödet sker utanför den vardagliga verksamheten på förskolan. Förskoleläraren och barnskötare från samma avdelning anser inte att det är en exkluderande verksamhet utan istället en inkluderande eftersom alla barn har språkgrupp samtidigt på den deras avdelning. Benckert, (2008) däremot skriver om modersmålsstödet som hon menar skall vara en integrerad del av verksamheten på förskolan. Hon menar vidare att modersmålet ska användas i alla rutinmässiga aktiviteter på förskolan så att barnen får höra orden som används i de situationerna, speciellt på förskolor där tvåspråkigpersonal finns att tillgå bör detta arbetsätt tillämpas. På samma sätt skriver Hyltenstam, (1996) att modersmålet ska integreras i förskolans verksamhet men också parallellt med det svenska språket. Med det arbetsättet menar han att båda språket stimuleras samt att ursprungskulturen görs närvarande och likvärdig med den svenska. Skolverkets, (2002) enkätundersökning visade också att modersmålsstödet ofta är integrerad i den övriga verksamheten. Däremot visade resultaten i rapporten att tvåspråkig modersmålspedagog inte alls är lika vanligt som en ambulerad modersmåls lärare, och därför är samarbetet med den ordinarie personalen inte lika lätt. Med en fastanställ tvåspråkigpedagog är det lättare att planera och följa upp barnets utveckling än med ambulerande personal. Den tvåspråkige personalen är ett otroligt viktig som stöd för de barn som börjar på förskolan utan att kunna tala det svenska språket, särskilt under den första tiden (Skolverket, 2002). På två av avdelningarna talas modersmålet även i den vardagliga verksamheten tillsammans med andra barn och pedagoger som talar språket. Vilket också Bjar & Liberg, (2003) påpekar och menar att det är i mötet tillsammans med andra som barnet behöver använda språket, genom att delta i sociala sammanhang i den pedagogiska verksamheten blir de medskapare till de kulturer som de lever i. Ingen av barnskötarna har fått någon utbildning i frågor som rör modersmålsstöd på förskolan vilket därför resulterar i viss osäkerhet, enligt min tolkning. Fortbildning är den vanligaste utvecklingsinsatsen enligt Skolverket, (2002) när det gäller

modersmålsstöd, men det är inte alla kommuner som anordnar detta. Ungefär 56 procent av landets kommuner arrangerade modersmålsstöd åt sina förskolor.

6.2 ”Om barnen har ett bra modersmål, får de också ett bättre svenska språk”

Samtliga pedagoger talar om språket och samtalets betydelse för barnen, de menar att modersmålet är en del av barnen och därför måste de få stöd i det. Barnens identitet och självkänsla hör ihop och formas genom modersmålet och är därför extra viktigt att uppmuntra. Det styrker Calderon, (2004) även då hon skriver att modersmålet för dessa barn är viktigt för självkänslan och identitetsskapandet. Det är mer än ett språk med grammatik och ord, barnen lär sig även normer och värderingar inom familjen som de är uppvuxna och uppfostras i. Enligt Ladberg, (2000) bär varje språk med sig en kultur, med kulturella mönster och sociala regler för umgänge. Varje enskilt barn har med sig kultur som kommer till uttryck genom språket och det bör visas intresse för enligt pedagogerna.

Förskoleläraren talar om hennes roll som enspråkig pedagog i en mångkulturell förskola där hon kan bidra med mycket för barnens språkutveckling, i båda språken, trots att hon inte talar något annat språk än svenska. Även Benckert, (2008) styrker detta, att man kan göra mycket som pedagog trots att man inte är tvåspråkig. Genom att visa intresse och att uppmuntra barnen är väldigt bra, och med en positiv inställning till barnets modersmål känner dem sig också accepterade. Bjar & Liberg, (2003) skriver däremot att ett barn kan lyckas tillägna sig modersmålet utan någon hjälp av omgivningen. De menar att det är en process som inte är oundviklig utan kommer automatiskt. Förskoleläraren tycker att det är viktigt att hon visar intresse för ”det annorlunda” så att andra barn och föräldrar blir mer öppna och gör likadant. Barnen som är tvåspråkiga måste också lära sig att acceptera och vara öppna för annat. Resultatet visar i min studie att hon är en kompetent pedagog som gör allt hon kan för att barnen ska få stöd i sitt modersmål även om hon är enspråkig. En kompetent och engagerad personal är förutsättningarna för att barn ska utveckla sina språk enligt Skolverkets (2002). Det är särskilt viktigt under den första tiden som ett barn börjar på förskolan.

Förskolelärarens uttalande ovan som handlar om att om barnen har ett bra modersmål får de också ett bättre svenska språk och kan egentligen lära sig hur många språk som helst, styrker flera forskare. Enligt Calderon, (2004) menar hon att om barn i förskoleåldern som får använda sitt modersmål i så tidig ålder, när språkutvecklingen är som intensivast, kommer även det svenska språket att stärkas. Även Hyltenstam (1996) poängterar detta och menar att

barn inte är kapabla till att bara lära sig ett språk, hjärnans kapacitet är så pass stor att även flera språk rymmer.

6.3 Vilka arbetsformer använder pedagogerna sig av?

Det konkreta materialet som verktyg är oerhört bra i arbetet med språkgrupper och utanför dessa enligt pedagogerna. Barnen blir mer intresserade och verkar förstå bättre när de inte bara hör talspråket utan också får något att relatera till. Två undersökningar som gjorts av Cleve, (2009) samt Hirmiz & Kelmendi, (2010) tar även de upp i sin studie det konkreta materialet som i de studierna också visade sig vara ett bra verktyg att använda i språkgrupperna, enligt de pedagogerna. För att barnen lättare ska förstå ord och begrepp.

Det talas även om olika uttrycksformer som barnen bör få ta del av. Genom att uppleva på olika sätt får barnen höra samma eller olika ord och begrepp flera på de olika språken vilket stärker talspråket. Även Benckert, (2008) redogör det för olika uttrycksformer i den skapande verksamheten som brukar pågå i förskolan. Barnen utökar sitt ordförråd med en mängd ord och begrepp som de förhoppningsvis får höra av pedagogerna. Man kan använda sig utav de olika språken för att benämna t.ex. en penna, svamp, pensel osv. För nyanlända barn eller barn som är svaga i det svenska språket har väldigt stort nytta av det konkreta materialet, som hjälp till talspråket. Enligt Calderon, (2004) bör även de svensktalande barnen höra de tvåspråkiga barnen använda sitt modersmål, språket bör användas i många situationer. Speciellt när ett barn har ett svagt svenska språk bör den få uttrycka sig på sitt modersmål oavsett om det är med tvåspråkiga eller enspråkiga barn.

Musik och sång tillhör den vardagliga verksamheten på förskolan, pedagogerna beskriver att barnen ofta är intresserade av att lyssna och dansa till musik som de både är vana vid och inte. Benckert, (2008) skriver i sin bok om musiken och sången som är en stor del av den pedagogiska verksamheten på förskolan. Men hon menar att dessa tillfällen inte är betydelsefulla för barnen om det inte förs en diskussion kring innebörden av musiken. Det är då språkutvecklingen sker med ett medvetet arbete från pedagogerna. Pedagogerna diskuterade även lekens betydelse för barnens utveckling i lekspråket. När ett barn leker i leken tycker den att det är roligt. Olika begrepp förknippas med olika aktiviteter skriver Benckert, (2008) och menar att leken ger tillfälle till att utveckla lekspråket. Även Calderon, (2004) talar om det då hon menar att leken innehåller olika aktiviteter, i dessa aktiviteter

behöver barnen göra sig förstådda oavsett modersmål. Med upplevelser, känslor och åsikter uttrycker de sig för att andra barn ska förstå vad de menar Calderon, (2004).

6.4 Upplever pedagogerna några svårigheter i arbetet med modersmålsstöd?

Frågan om pedagogerna upplever några svårigheter i sitt arbete med modersmålsstöd har följt med genom hela intervjustudien, och det visade sig att pedagogerna upplever olika svårigheter i sitt arbete. Frågan om vilka resurser som behövs för att modersmålsstödet ska fungera i praktiken gav mig ett kort svar. Men jag tyckte mig kunna se att två av barnskötarna tvekade lite på frågan i intervjun. De lät lite besvikna när de talar om att inget nytt material köps in speciellt till språkgrupperna, utan de får arbeta med det material som redan finns på förskolan. Detta var inget som pedagogerna klagade över i intervjustudie med de, det är mer min tolkning av deras reaktion på frågan. Jag skulle tycka att det var förståeligt om det skulle ses som en svårighet, att inget nytt material läggs på språkgrupperna, speciellt när det konkreta materialet lyfts upp väldigt mycket och att barnen ska få använda olika uttrycksformer. För att de ska ske behövs även en del nytt material. Med tanke på att pedagogerna egentligen är oerfarna modersmålspedagoger borde man inte kräva att de ska stå för att fixa eget material, som barnskötaren på avdelning Trapp gjorde när hon tog med sig böcker hemifrån. Det krävs nog tillräckligt med fantasi och kreativitet från pedagogernas sida redan till att planera språktillfällena. I skolverkets, (2002) regeringsuppdrag skriver Ulla Nordenstam, att det visade sig i enkätundersökningen att även de pedagogerna klagade på att det är brist på resurser och att det ses som ett hinder i arbetet med modersmålsstödet.

Svårigheterna som barnskötaren på avdelningen Trull talar om är förståeliga enligt min åsikt. Hennes barngrupp bestod av hela nio barn och det var inte många som talade samma dialekt som pedagogen. Det krävs mycket mer arbete att tillfredställa alla arabisktalande barn om de har flera olika dialekter och utifrån min tolkning kunde de inte göra på något annat sätt än att placera alla i samma grupp, eftersom det inte fanns tillgång till fler arabisktalande pedagoger på just den förskolan. Till vilken nytta är egentligen det när barnen inte alltid förstår och kan relatera till sitt språk, sin dialekt.

Svårighet är när man inte vet om barnen förstår vad man säger menar den ena pedagogen. Barngruppen hon har modersmålsstöd med, är den yngsta avdelningen med barn i åldrarna ett till tre år. Det verbala språket har därför inte börjat för vissa, vilket pedagogen ser som en svårighet därför att hon inte får någon verbal feedback. Jag tyckte mig kunna förstå att dessa barn ändå var väldigt aktiva i lyssnandet och tyckte att det var roligt med språkgruppen, vilket

också betyder att barnen blir tillfredställda och förmodligen lär sig något av att höra pedagogerna prata modersmålet.

6.5 ”Det är glädjande när man får tala sitt modersmål”

Stoltheten som pedagogerna känner med modersmålssatsningen är glädjande, det finns många fördelar med att vara tvåspråkig. De känner sig accepterade, och att det är tillåtande att prata sitt modersmål är för de väldigt viktigt. Precis som ena barnskötaren påpekar, att det är en otrolig fördel i världen idag att kunna fler språk än ett. Enligt Hirmiz & Kelmendi, (2010) anser också pedagogerna i deras undersökning att möjligheterna med att vara tvåspråkig är många. Att ha två språk är en stor tillgång i dagens samhälle och om man har möjlighet till att utveckla båda sina språk parallellt är värdefullt. När båda språken utvecklas parallellt och kompletterar samt berikar varandra kallas det för additiv tvåspråkighet menar Calderon, (2004).

Barnskötarna diskuterar vikten av att föräldrarna fortsätter prata på sitt modersmål hemma med sina barn och inte slutar med det. Förut trodde man att barnen inte kommer att lära sig det svenska språket om man fortsätter prata sitt modersmål. Men det har barnskötarna sagt är fel och uppmanar nu istället föräldrarna att aktivt prata modersmålet. Hirmiz & Kelmendi, (2010) fick resultat från intervjustudien att pedagogerna tycker att det är viktigt att föräldrarna talar sitt modersmål tillsammans med sitt barn. På så sätt förmedlar föräldrarna också den kultur och värderingar som språket bär med sig vilket är viktigt för barnens identitetsskapande. Även Cleve, (2009) redovisar i sin undersökning med pedagogerna att de uppmanar föräldrarna att tala sitt modersmål hemma med barnen på sin förskola. Men det är inte oproblemiskt, eftersom vissa föräldrar oroar sig för att barnens svenska språk inte kommer hålla när de kommer upp till skolan, om man fortsätter att prata modersmålet på förskolan.

7. Sammanfattning

Utifrån mina frågeställningar har jag bland annat fått svar på hur modersmålsstöd fungerar på de tre aktuella avdelningarna idag, vilka språkutvecklande arbetssätt och arbetsformer som pedagogerna använder sig utav i arbetet med modersmålsstöd och vilka svårigheter som upplevs.

Samtliga avdelningar har modersmålsstöd eller språkgrupp utanför den vardagliga verksamheten en gång i veckan. Heltidsarbetande tvåspråkiga barnskötare har hand om stödet på sina avdelningar, där man arbetar med det konkreta materialet och olika uttrycksformer för att uppnå variation, många upplevelser och olika erfarenheter. Modersmålet talas med barnen i två av fallen även i den vardagliga verksamheten med den tvåspråkiga personalen. Modersmålets betydelse är en viktig pelare för barnens självkänsla och identitetsskapande enligt pedagogerna. De vill att varje enskilt barn ska känna stolthet över sitt ursprung, kultur och språk. Vidare talar pedagogerna om att alla barns olika modersmål accepteras och uppmuntras. Det är viktigt att man inte nekar till någons modersmål även om man inte själv kan tala språket. Hjälp kan man ta ifrån biblioteket och hemsidor på internet som redogör för hur man kan stödja arbetet med tvåspråkiga barn. Det konkreta materialet som verktyg för barns första- och andraspråksutveckling anses vara ett viktigt och bra redskap för samtliga barnskötare, barnen visar mer intresse och förstår bättre, än om man bara skulle prata eller läsa en bok. Samtalet i barnens båda språk tillsammans med vuxna och barn är viktigt för språkutvecklingen. Förskoleläraren poängterar att om man har ett bra modersmål så kommer även svenskan att bli bättre.

Lekens betydelse diskuteras i resultatet, barnen avgör själva när, hur och var de vill leka leken och beställer själva efter sina förutsättningar hur det skall göras. Barnet lär sig av leken, inte bara ord och begrepp utan också det sociala, men är omedveten om det. Svårigheterna som lyfts fram i resultatet av pedagogerna är inte dylika, var och en upplever en svårighet. Svårigheter är när man själv upplever att man inte har ett starkt modersmål, inte kan tala alla olika dialekter i ett språk som modersmålspedagog, och det är svårt när man inte får respons från barnen verbalt. Då vet man inte om de förstår vad man säger. Brist på resurserna är det ingen som anger som en svårighet, men enligt min tolkning, upplevs det som det. Barnskötarna upplever en glädje och acceptans nu när satsningen med modersmålsstödet kommit till deras förskola. De känner sig accepterade, modersmålet är nu tillåtet att prata med barn, föräldrar och andra kollegor, vilket det inte var för bara några år sedan.

8. Slutdiskussion

I detta kapitel kommer jag att diskutera vad jag kommit fram till i min undersökning. Diskussioner kring resultatet i relation till den tidigare forskning som gjorts på området och reflektion över frågeställningarna kommer att göras. Även förslag på vidare forskning presenteras i kapitel 8.1.

Jag har kommit fram till att modersmålet betyder mycket för barnens språkutveckling genom att det först stärker deras självkänsla och identitetskapande. När barnen känner sig accepterade och trygga kommer modersmålet att börja talas och bringar en stolthet. Det är viktigt med det konkreta materialet i arbetet med modersmålsstöd eftersom det blir lättare för barnen att förstå om de kan relatera till något annat än bilder i en bok. Genom att de får uppleva på olika sätt genom olika uttrycksformer får barnen lära sig nya ord, begrepp och meningar på båda språken. Modersmålet är inte bara viktigt för barnen utan också för pedagogerna som länge känt att deras språk varit mindre viktigt än det svenska språket. Vilket enligt mig är oerhört förnedrande mot en människa. Som pedagog vill man komma till sin arbetsplats och känna glädje, och det är precis vad dessa pedagoger gör nu när de äntligen får prata sitt modersmål, inte bara i nödsituationer. Enligt min åsikt handlar det om att, om en engagerad och kompetent personal finns på förskolan så ökar förutsättningarna för fortsatt språkutveckling hos barnen, med ett aktivt och medvetet arbetssätt. Det spelar egentligen ingen roll om man är tvåspråkig eller enspråkig, man kan stödja barnen i sin språkutveckling med hjälp av modersmålet på många sätt som den enspråkiga pedagogen talat om i ovanstående kapitel. Så länge man har viljan och vill engagera sig i detta.

Samtliga pedagoger talar om satsningen från ovan som något bra och arbetssättet lika så. Ingen av barnskötarna ser arbetssättet som exkludering för dessa eller andra barn, utan talar glatt om ett öppet klimat där alla barn får närvara om de vill. På avdelning Trull har alla barn språkgrupper samtidigt oavsett modersmål, för att alla barn ska inkluderas enligt pedagogerna. Enligt den tidigare forskning som gjorts av Skolverket, (2002) är den här typen av kunskapsförmedling ovanlig, det är mer vanligt att ambulering modersmåls lärare utifrån, kommer till förskolan och har modersmålsstöd i den vanliga verksamheten. Vilket enligt min mening är mer komplicerat än om en tvåspråkig personal har stödet. Det är viktigt att alla barn ska kunna göra sig förstådda på förskolan, hela tiden, och med hjälp av modersmålet och en tvåspråkig personal kan detta ske. En sådan modersmålspedagog kan lättare utvärdera hur

barnen ligger till och kan diskutera och planera med annan personal vad varje enskilt barn behöver utveckla mer.

De begränsade resurserna ser jag som problematiskt, speciellt för pedagogerna som måste skaffa sig eget material hemifrån för att modersmålsstödet ska kunna fungera i praktiken. Det är också problematiskt att barnskötarna ska behöva klara sig på egen hand, de borde få gå en kurs eller utbildning genom förskolan för att lära sig om hur man ska gå tillväga och få inspiration. Skolverket, (2002) redovisar i sin tidigare undersökning att fortbildning är den vanligaste utvecklingsinsatsen för modersmålsstöd. Frågor kring arbetet med flerspråkiga grupper tas upp, men då är det vanligare att utbildningen riktas till all personal och inte bara modersmålspedagogerna.

Huvudfrågorna jag använde i intervjustudien fick jag svar på, men jag upplevde intervjuerna med barnskötarna en aning svårare än med förskoleläraren på grund av att jag inte tyckte jag fick tillräckligt med svar. Även med uppföljningsfrågor fick jag oftast ett kort svar. Det kan man tydligt se i resultatet, att det oftast förskolelärarens åsikter som nämns. Jag tror inte att det beror på ett svagare språk, och heller inte rädsla för att säga något fel, snarare att dessa kanske tidigare inte fått reflektera över sin roll som pedagog. Det är inte alltid lätt att svara på frågor som man själv inte reflekterat över tidigare. Om jag skulle göra om det hade kanske haft en gruppintervju för att de skulle få en chans att diskutera och reflektera med varandra innan en ensamintervju.

8.1 Vidare forskning

Det vore intressant att studera frågan om det sker någon inkludering/exkludering när modersmålsgrupperna avser utanför den vanliga verksamheten. Blir de etniskt svenska barnen exkluderade? Eller är det de tvåspråkiga barnen som blir det? Till min studie hade observation kunna vara en kompletterande metod till intervjuerna, därför skulle en vidare forskning inom området kunna inkludera observation. Det kan vara en skillnad på det man säger och gör. Barnintervjuer hade också varit intressant att göra. Hur upplever barnen modersmålsstödet som de har tillgång till?

9. Käll- och litteraturförteckning

- Arnberg, Lenore (2004). *Så blir barn tvåspråkiga: vägledning och råd under förskoleåldern*. Rev. och uppdaterad [utg.] Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Benckert, Susanne, Håland, Pia & Wallin, Karin (2008). *Flerspråkighet i förskolan: ett referens och metodmaterial*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2075>
- Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.) (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur
- Calderon, Lena (2004). *Komma till tals: flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1860>
- Hyltenstam, Kenneth (red.) (1996). *Tvåspråkighet med förhinder?: invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Håkansson, Gisela (1998). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur
- Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Ladberg, Gunilla (2000). *Skolans språk och barnets: att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur
- Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Svensson, Ann-Katrin (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. 2., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur

Styrdokument

- *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*. Stockholm. Skolverket.
- *Läroplan för förskolan - Lpfö 98*
- Skolverket, (2002). *Flerspråkighet är en tillgång för Sverige*

Tillgänglig på internet: <http://www.skolverket.se/sb/d/396/a/1063>

- Skolverket (2006). *Få förskolebarn får modersmålsstöd*: Tillgänglig på internet: <http://www.skolverket.se/sb/d/1403/a/6274>
- Skolverket (2009). <http://www.skolverket.se/sb/d/3717>

Uppsatser

- Cleve, Linn (2009). *Det ingår liksom att anstränga sig lite: En studie om pedagogers förhållningssätt och tankar om språkstimulerande arbetssätt för flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholms universitet.
- Hirmiz & Kelmendi, (2010). *Tvåspråkighet: Pedagogers uppfattningar och arbetssätt kring tvåspråkighet i en mångkulturell förskola och förskoleklass*. Högskolan i Borås.

Internetkällor, senast uppdaterat: 2011-04-18

- Att undervisa elever med svenska som andraspråk: <http://www.skolverket.se/sb/d/150/ur1/0068007400740070003a002f002f0077007700770034002e0073006b006f006c007600650072006b00650074002e00730065003a0038003000380030002f00770074007000750062002f00770073002f0073006b006f006c0062>

006f006b002f0077007000750062006500780074002f0074007200790063006b00730061006b002f0042006c006f0062002f007000640066003400380034002e007000640066003f006b003d003400380034/target/pdf484.pdf

- Flerspråkighet är en tillgång för Sverige:
<http://www.skolverket.se/sb/d/396/a/1063>
- Skolverket (2002) *Tre decenniers modersmålsstöd: om modersmålsstödet i förskolan 1970-2000*. Stockholm. Statens skolverk.
<http://www.skolverket.se/content/1/c4/10/63/decenniers.pdf>
- Förskolelärares hjälpmedel:
<http://www.modersmal.net/index.php/flersprakighet-i-foerskolan/lyssna-pa-en-bok>

10. Bilaga

Intervjuguide:

1. Hur fungerar modersmålsstödet på din avdelning?
2. Vilka arbetsätt använder ni er av?
3. Vilka arbetsformer använder ni er av för att stimulera barnens språkutveckling?
4. Upplever du några svårigheter i arbetet med modersmålsstödet?
  - Måste det vara ett visst antal barn som har samma modersmål för att de ska kunna få stöd?
  - Vilka resurser behövs för att modersmålsstödet skall fungera i praktiken?
  - Har du gått någon kurs eller utbildning?
  - Finns det något samarbete mellan olika modersmålsstöd, eller samarbete mellan andra kollegor på avdelningen?
  - Hur länge har du haft modersmålsstöd på avdelningen?
  - Pratar du modersmålet ständigt med barnen?
  - Vad tycker du själv om modersmålsstödet?
  - Vad tror du barnen och föräldrarna tycker om stödet?
  - Något du skulle vilja säga, som vi inte tagit upp?